

trocleas, fustibus cœduntur, sudes unguis eorum A insiguntur, hiemis tempore molaribus collo eorum suspensis fluvio immerguntur, plumbo factoliquido, oleoque cum pice et adipe ferventi ingeruntur, sed de his omnibus divina liberatione eripiuntur. Quod cum videret tortor eorum Retiovapus [Rictiovarus] nullis eos lædi posse tormentis, se furens præcipitavit in ignem. Maximianus autem, audiens satellitis sui perditionem, eos gladio consummari præcepit.

Eodem die, Petragoricis civitate, sancti Frontonis. Qui a beato Petro apostolo episcopus ordinatus, cum Gregorio presbytero ad prædicationem Evangelii mittitur. Qui magnam civitatis gentem ad fidem et professionem Christi convertit, eundemque comitem suum Gregorium, in itinere defunctum, superposito illi baculo apostoli Petri, resuscitavit a mortuis, et in pace quievit.

Item Romæ passio quadraginta sex militum, qui

Reliqua desiderantur.

simul a papa Dionysio baptizati, jubente Claudio imperatore sunt decollati. Ibi sunt et alii martyres cum ipsis positi centum et viginti unus, inter quos sunt illi quatuor, Theodosius, Lucius, Marcus, Parus [Petrus].

Item Bonifacii papæ, qui constituit servum clericum non fieri nec obnoxium curiæ.

VII KAL. NOVEMB. — Apud Africam sanctorum martyrum Rogatiani presbyteri ei Felicissimi, quipassi sunt sub Decio et Valeriano.

Eodem die sanctorum episcoporum Vedasti ei Amandi. Qui Vedastus in oppido Tullensi officio fungebatur presbyteri, sed postquam rex Clodoveus victor Alamannorum effectus est, memor voti quo se in necessitate pugne constrictus, beatum Vedastum de Tull secum ducens, baptismi gratia ad sanctum Remigium civitatem Rhemensium properavit.

B. NOTKERI BALBULI

S. GALLI MONACHI

EPISTOLA AD RUODPERTUM

De obtreactionis crimine se purgat.

(Apud Pezium, Thesaurus Anecd. novissimus, tom. VI.)

Fratri RUODPERTO NOTKER de exsilio.

Vix mihi es notus, et miror quare jam sis in me commotus. Invictum animum contra iracundiam geri oportuit, non temere concitari in quoquam. Scriptum est in Evangelio: *qui irascitur fratri suo sine causa, reus est iudicio (Matth. v)*. Enimvero per fidem, quæ est in dilectione, nunquam ego conatus sum famam tuam lædere, vel eorum qui tecum sunt fratrum insipientiæ notare, quemadmodum per Kazilinum presbyterum minaciter objeceras. Alioquin gloriæ vestræ cum derogarem, me ipsum facerem inglorium. Cupio enim per fraternitatem una vobiscum et ego regnare, si tamen regnatis. Quod, mihi si vis credere, gaudeo propter te quod non sinistrae famæ potius aurem aperias. Sin autem: accersito forsitan impostore illo, nescio quo, qui zizania seminavit. Ivit, inquires, in inficias, quem dudum ac-

C cusaveras. Et ille si perseveraverit mentiens, nec confitebitur mendacia, jam conjecturis res agenda est, dum non conceditur factum. Trahendum est argumentum ex omnibus attributis personæ et negotio, animi impulsione et ratiocinatione, honestatis partibus et utilitatis. Difficile est ergo sine his locis ambiguum quid discernere. Iste est ille status rationalis per quem maxime forus [*ita cod. pro forum*] personat, surgunt acerrima bella, animositates partium criminante Catone, defensante Quintiliano. Per hunc me et ego coram purgare statui pro insimulato quod argueras. Si tamen optio datur, et ignotus ignoto si suadere quid poterit, confido quia apud te excusatus ero. Interim abstineto irarum. Utique sic videris mihi sapiens, si virtutis sectator es.

B. NOTKERI BALBULI

S. GALLI MONACHI

FORMULÆ

(Apud Neugart., Codex diplomaticus Alemanicæ, tom. I, *passim*.)

I.

TRADITIO WILLIHERI.

(Anno 855 vel 60.)

Ego in Dei nomine Willihere, trado ad conobium

(a) Zell, quo nomine plures appellantur vici in Argengovia.

sancti Galli, cui venerabilis abba Grimaldus præses dignoscitur, unam hobam in silva, quæ adjacet Werimbretiscella (a), — Actum in Viskingun (b) publice, presentibus istis quorum hic signacula continentur.

(b) Fischen, unum in cap. rur. Lindav., alterum in Stiefenhof.

Sig. Willigeri advocati. Sig. Heimo, † Sigifrid, † A Egibert, † Ellinwart, † Ruadmunt, † Waldram, † Adalhelm, † Adalcoz. Ego itaque Notger [Notker] in vice Irfingi scripsi et subscripsi. Notavi diem viii Kal., oct., ii feriam, anno XXI (a) Ludovici regis, sub Huodalrico comite (b).

II.

PRECARIA BEREFRIIDI.

(Anno 858).

Christi igitur favente clementia placuit mihi Grimaldo abbati cæterisque fratribus, consentiente etiam Ruadberto advocato nostro, ut res, quas Pereurid (c) ad sanctum Gallum tradidit, per hanc precariam juxta traditionem legitime ab ipso perceptam possidere. Idem namque Percurid tradidit quidquid proprietatis habuit in pago Zurichuense, villa nomine Pichilinchova (d), excepto uno prato inter Parachstetin (e) et Heremuntinchouun (f): alia omnia tradidit cum omni integritate ad jam dictum monasterium: ea videlicet ratione, ut ille ipse eadem res possideret, annisque singulis censum inde persoiveret. — Ipse vero Pereurid si easdem res redimere voluisset, cum sex denariis id faceret. — Actum in villa Pichilinchova publice, præsentibus istis, quorum hic signacula continentur † Signum Grimaldi abbatis. Signum Hartmoli decani. Signum Engilrammi portarii. Signum Cozberti præpositi. Signum Selbonis, etc. Ego itaque Notger [Notker] scripsi et subscripsi. Notavi diem ii feria, iv Kal. Septemb., anno XIX (g) regni Ludovici regis, sub Kerolto comite (h).

III.

TRADITIO HILTIBERTI.

(Anno 864.)

Ego Hiltibert trado ad monasterium sancti Galli quidquid proprietatis in Zurichgewe, in loco qui et in Huson (i) dicitur, hæreditario jure possideo. Ea ratione, ut ego ad ipsum monasterium vadam, et ibidem dies vitæ meæ ducam, et omnis mea proprietas statim ad idem monasterium revertatur in ævum possidenda; et filiabus filiarum meæ Liutsindæ et Engilsindæ xxxiii jugera in Turbattale (j) ab ipso

(a) Litt. Dom. F vel GF, atque adeo epocha an. 835 aut 40.

(b) Argengoviæ.

(c) Berrefridi chartam traditionis exhibet Goldastus n. 52: precariam vero integram n. 72.

(d) Forte Buelhof, cujus nomine tres villæ existant in comit. Kiburg.

(e) Hod. Bartstock, ut puto, in dynastia Grünigensi dit. Turic.

(f) Hermikon ad Glattam fl.

(g) Lit. Dom. B.

(h) Ap. Gold. vitiose Karotus: præfuit Keroltus Zurichgovæ.

(i) Hausen, vicus cum parochia in dynastia Kno- nau, dit. Turic.

(j) Turbenthal vicus insignis in comit. Kyburg.

(k) Rickenbach prope oppidum Wyl dit. S. G.

(l) Epocha an. 835, litt. Dom. BA.

(m) Landelohum P. Heregott, n. 70, dynastiis ac nobilibus ascribit. Pluribus vero de eodem agit Proleg. iv, n. 8, 9, ad Geneal, diplom. Gentis Hab-

monasterio sub censu iv den. dentur, ut ipsæ sub legitima eorum procreatio eam in ævum possideant. Hoc autem notum esse posteris volo, quod ipsæ neples meæ postea sua sponte per manum patris sui Elelandi eadem xxxiii jugera ad monasterium reddiderunt. — Actum in Richombach (k) publice, præsentibus istis, quorum hic signacula continentur. Signum Elelandi et filiarum ejus, qui de ipsis rebus, quas eis Hildebert de ipso monasterio acquisivit, hanc venditionem et conventionem perpetrarunt. Sign. Grimaldi abbatis et advocati ejus Amalungi, et aliorum testium, † Linco, † Adalbert, † Erchanbert, † Paldolt, † Hadabert, † Cozolt, † Winidhere, † Anzo, † Erchanbold, † Waldhere, † Pato, † Reginbold, † Wido, † Ruadho, † Lantpert, † Adalbert, † Waffo, † Adanert, † Thancpert, † Reginker, † Pato, † Reginbert. Ego itaque Notker vice Folchardi præpositi scripsi et subscripsi. Notavi diem sextam feriam, iv Non. Jun. anno XXIX (l) regni Ludovici, sub Adalberto comite.

IV.

TRADITIO LANDELOHI.

(Anno 870.)

Ego in Dei omnipotentis nomine Landeloh (m) cogitans pro remedio animæ meæ, progenitorumque meorum, trado ad monasterium sancti Galli, cui modo venerabilis abba Grimaldus præesse dignoscitur, basilicam meam in Hoinga (n), et acquisitionem meam in Tellinghovon (o), et quidquid eis Lindimacum (p) in Zurichgewe habeo, excepta acquisitione mea in Wirchilleozha (q). Ea tamen pactione hæc trado, ut diebus vitæ meæ ea possideam, et censum inde annis singulis unum solidum persolvam. Et insuper ipsius monasterii rectores, quousque vixero, mihi concedant res suas in beneficium, hoc est, curtem in Wurmberresbach (r), et in Burge (s) duas hobas, in Waganon (t) unam, et in Enstelingon (u) unam, et in Affaltrabe (v) unam, et in Reganesdorf (x) unam. Et si mater mea, et presbyter meus Williholdus me supervixerint, cæteris monasterii rebus ad rectores suos redeuntibus, mater mea illam in Affaltrabe habeat, et censum unum solidum

sburg. Ekkehardus jun. De Cas. S. G., c. 1. Landelohum Treverensem archiepiscopum, cognominis vero auctor, Minimus simul dictus, in Vita Notkeri Balbuli c. 12, Durviensem episcopum fuisse narrat.

(n) Hoeng horæ spatio infra Turicum.

(o) Dællicken in præfectura Reginstorf dit. Turic.

(p) Liddemagus, die Limmat, fl. qui Turicum in majorem minoremque civitatem dividit.

(q) Würenlos parochia in comitatu Badensi, inter Turicum et Badenam.

(r) Wurmispach ad dextrum littus lacus Turic. supra Rapperswillam, ubi nunc parthenon ord. Cist.

(s) Burg in dynastia Uznach in iisdem confiniis, vel in parochia Durnten præfecturæ Gruning. dit. Turic.

(t) Wagen parochiæ Ionen prope Rapperswillam.

(u) Engstlingen, Engstringen, Eysstringen inter Hæng et Weiningen.

(v) Affeltrangen parochiæ Hinneweil præf. Gruning. vel Affoltern parochiæ Regenstorf. Prius ex etymologia, posterius ex situ facilius intelligitur.

(x) Regenstorf infra Turicum.

reddat. Illam vero hobam in Enstelingon presbyter Willeboldus cum basilica in Hoinga dies vitæ suæ sub censu unius solidi possideat. Illis autem defunctis, omnia quæ in Zurichgewe juris mei fuerunt, excepta, ut dictum est, acquisitione mea in Wirchilleozha rectores monasterii sancti Galli sibi vindicent. Hoc tantum observato, ut nulli unquam in beneficium præstentur ipsæ res, et mancipia, quæ tunc ibidem fuerint inventa, sive intra curtem, sive in hobilis, ad monasterium redeant. Ne quod autem scrupulum de supradicto censu nascatur, unum tantum solidum et pro meis rebus, et in beneficium a prædicta monasterio mihi præstitis reddere debeo. Similiter et mater mea pro meis possessionibus, ex supradicta hoba in Affaltraha unum tantum solidum reddat, et Williboldus unum. Si quis vero hujus chartæ contradictor emerit, ad ærarium regis auri uncias tres, argenti pondera quinque coactus persolvat, et hæc traditio nihilominus firma et stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum in Hoinga, præsentibus quorum hic signacula continentur. Signum Landelobi et advocati ejus Oadalhardi, qui hanc traditionem fecerunt, et aliorum testium, † Ruochere, † Herbreht, Wolfhere, † Perichker, Landolt, Heitar, † Adalbreht, † Adalbern, † Otto, † Reginger, † Egino, † Wolfhere, † Wolfhart, † Ratker, † Hupreht, † Waning, † Cozhelm, † Adalhelm, † Oadat, † Undolf. Ego itaque Notker scripsi et subscripsi. Notavi diem quartam feriam, iv Id. Febr., anno xxx (a) regni Ludovici, seu Ruodolfo comite (b).

V

TRADITIO WILLIBOLDI.

(Anno 875).

Ego Willebold senio meo providens, et ei, quæ illud comitari solet, penuriam, trado ad monasterium sancti Galli, cui modo venerabilis abba Hartmotus (c) præest, terrulam meam quam habeo in Uzomvillare (d), hoc est, xx jugera. Eo pacto, ut ipsa terrula ad domum peregrinorum serviat, et ego ibi in domum hospitem suscipiar, et usque ad finem vitæ meæ ibi victum et vestitum habeam, sicut primus illorum juniorum: hoc est, omnibus annis unum vestimentum lineum, et aliud laneum, et tertio anno pallium, si vetus ita attritum est, et calciamenta et

(a) Ep. an. 840. Lit. Dom. A.

(b) Rudolfus. com. Zurichgovie.

(c) Hartmotus S. Galli decanus, et abbatis vices gerens usque ad 13 Junii a. 872. « Grimaldus abbas, inquit Ralpertus De Cas. S. G., c. 9, omnia monasterii negotia Hartmoto commendans, ipse securus regali se frequentabat exhibere præsentia. »

(d) Uzweil in comit. Toggenburg.

(e) Hospitarius solus inter monachos S. Galli chartam signavit, quod redditus legati ad ipsius curam unice spectabant.

(f) Annus xxxiii Ludovici Germanici ab anno 840 productus currebat adhuc mense Maio an. 873 lit. Dom. D.

(g) Eschicken villa in comit. Kyburg.

alias impensas accipiam, sicut cæteri in ipso monasterio. Et hoc volo, ut ipsa possessiuncula nulli unquam in beneficium præstetur. Quod si factum fuerit, ut ille ager ab hospitali tollatur, et ego ibi victualia non habeam, tunc mea mihi absque illius contradictione vindicem. Actum in ipso monasterio, præsentibus quorum hic signa continentur. Sig. Engelrammi hospitarii (e) Sig. Heitarii centurionis, et aliorum testium: † Wilhere, † Waldpert, † Hartman, † Richpert, † Thanepert, † Ruodpert. Ego itaque Notker ad vicem Winidharii monachi scripsi et subscripsi. Notavi diem Dominicum xvi Kal. Jun., annum xxxiii (f) regni Ludovici junioris, sub Adalberto comite Durgaugensi.

VI

CONCAMPBIUM HUGPERTI.

(Anna 882.)

Ego Hugpreht providens paupertati et opportunitati meæ, trado ad monasterium sancti Galli in Zurichhowe, in loco qui dicitur Eskinghowa (g) ad curtem Linthowa (h) pertinente, ix juchos de terra statim in jus monasterii redigendos: et accepi inde alios ix in Durgowe, in loco qui dicitur Eilickewe (i) ea ratione, ut dies vitæ meæ terram sub censu unius denarii possideam, similiter et uxor mea post me: et post obitum nostrum in jus monasterii revocetur. Actum in Cella (j), id. Febr. anno imperii Caroli secundi ii (k), Adalberto comite in Durgowe. Et hi sunt testes, Othere, Bnozo, Zuozo, Maganloh, Cozolt, Echanolt, Eburhart, Rathere, Vodahart, Hildibold, Adalung, Richgowo. Ego Notker jussus descripsi.

VII.

PRECARIA EJUSDEM HUGPERTI.

(Anno 882.)

Ego Hartmotus gratia Dei abbas monasterii S. Galli, cum manu advocati mei Cozolti accepi a quodam homine, nomine Hugperto, in Zurichgowe, in loco qui dicitur Eskinhova, ad curtem Lintowa pertinente, ix juchos de terra, statim in jus monasterii redigendos; et dedi alios ix juchos in Durgowe, in loco qui dicitur Elickewe. Ea ratione ut dies vitæ suæ eandem terram sub censu unius denarii possideat, similiter et uxor ejus post eum: et post eorum obitum in jus monasterii revocetur. Actum in Cella, id. Febr. anno imperii Caroli secundi ii, Adalberto comite in Durgowe. Et hi sunt testes:

D

(h) Lindau vicus, ad cujus parochiam hodieque spectat Eschicken, non confundendus cum Lindavia urbe imperiali in lacum Brigantino, quam hic intelligendam existimavit Vadianus l. c. et post illum Ern. Tentzelius, disputationis fervore eo abreptus, ut Lindaviensem urbem Turgoviae ascribere minime vereretur (*Hist. Vindic.* p. 216). Cf. ib. p. 264. Sed nec patrodiplo matris Lindaviensis favore hanc chartam, ex situ locorum et nomine Adalberti comitis mihi persuasum habeo.

(i) Elig. in comit. Kyburg.

(j) Zell ib. ad dextram Tosæ.

(k) Carolum Crassum secundum appellat scriptor, quod Carolo Calvo ejus patruo nihil juris fuerit in Alemanniam.

Apud eandem Canisium l. c. p. 199. Clar. P. Jodocus Mezler, monasterii S. Galli professor et SS. Canonum doctor, testatur quod Notkerus Balbulus dilucidaverit « amico cuidam litteras alphabeti, quas quibusdam notulis antiphonarum affinxerat Romanus quidam (a), qui ab Adriano papa ad instantiam Caroli Magni cantor ecclesias Galliarum in cantu ad primævum morem Gregorianum reducebat aberrantes. » Ibidem Notkerus Balbulus scripsisse fertur de Musica et Symphonia librum unum. Quod tamen haud puto esse theoticum illud opusculum de musica, quale hic exhibemus; sed alteri potius Notkero, ut jam monuimus, dicto tertio vel *Labeoni*, itidem San-Gallensi monacho, videtur adscribendum: cujus varia opera in lingua vete. i theotisca exarata exhibet Schilterus t. I Thesauri Antiquit. Teuton. qualia a Balbulo elaborata esse nusquam me legisse memini.

(a) De hoc egimus Mus. Eccles. T. I, pag. 274.

QUOD SINGULÆ LITTERÆ IN SUPERSCRPTIONE SIGNIFICENT CANTILENÆ.

NOTKER LAMBERTO fratri salutem.

Quid singulæ litteræ in superscriptione significant cantilenæ, prout potui juxta tuam petitionem explanare curavi.

A, ut altius elevetur, admonet.

B, secundum litteras, quibus adjungitur, ut bene, multum extollatur, vel gravetur, sive teneatur, belgicat.

C, ut cito, vel celeriter dicatur, certificat.

D, ut deprimatur, demonstrat.

E, ut æqualiter sonetur, eloquitur.

F, ut cum fragore seu frendore feriat, flagitat.

G, ut in gutture gradatim garruletur, genuine gratulatur.

H, ut tantum in scriptura aspirat, ita et in nota idipsum habitat.

I, jusum vel inferius insinuat, gratitudinemque pro g. interdum indicat.

K, licet apud Latinos nihil valeat, apud nos tamen Alemannos pro χ Græca positum chlenige, id est, clange, clamitat.

L, levare lætatur.

M, mediocriter, melodiam, moderari, mendicando, memorat.

N, notare, hoc est, noscitare, notificat.

A O, figuram sui in ore cantantis ordinat.

P, pressionem, vel prensionem prædicat.

Q, in significationibus notarum cur quærat? cum etiam in verbis ad nihil aliud scribatur, nisi ut sequens V vim suam amittere quæritur.

R, rectitudinem vel rasuram non abolitionis, sed crispationis rogitat.

S, susum vel sursum scandere, sib flat.

T, trahere vel tenere debere, testatur.

V, licet amissa in sua, veluti valde Vau Græca, vel Hebræa, velificat.

X, quamvis Latina verba per se inchoet, tamen expectare expetit.

Y, apud Latinos nihil hymnizat.

Z, vero licet et ipsa mere Græca, et ob id haud necessaria Romanis, propter predictam tamen. R litteræ occupationem ad alia requirere. In sua lingua, zitise require.

Ubi cunque autem duæ, vel tres, aut plures litteræ ponuntur in uno loco, ex superiore interpretatione, maximeque illa, quam de B dixi, quid sibi velint, facile poterit adverti. Salutant te Ellinici fratres; monentes te fieri de ratione embolismi triennis, ut absque errore gnarus esse valeas bienis contempto pretio divitiarum Xerxis.

DE OCTO TONIS.

TEXTUS THEOTISCUS.

Yauizin darmitte. daz an demo sange dero stimmo C
echert siben uuehsela sint. die Virgilius heizet septem discrimina vocum unde diu ahtoda in qualitate diuselba ist. so diu erista. fone diu sint andero lirun. unde andero (a) rotun io siben sieten. unde siben gelicho geuuerbet. Pe diune gat ouh andero organum. daz alphabetum nicht furder. ane ze siben buohstaben dien eristen. A B C D E F G. Tero sibeno sint fiere. ih meino. B C D E. allero sango uzlaza. Tiu des eristen toni. unde des anderen sint tiu habent uzlaz an demo B. Tiu des tritten. unde des fierden sint. an demo C. Tiu des finften unde des sehsten. an demo D. Tiu des sibenden unde des ahtoden. an demo E. Undeuuanda sangolih uallon mag fone sinemo uzlaze nider. unz zedemo finften buohstabe. unde uf unz ze demo niunden, so daz iz D
trizene uberloufe. also diu antiphona tuot an demo eristen tono Cum fabricator mundi. bediu sint obenan zu zesezzenne. des kemachen alphabeti sehse die eristen A B C D E F. unde nidenan dri die afte.

(a) Rota, vel Rocta, seu psalterium instrumentum musicum. Vid. Du Cange Glossar. med. Lat. V

INTERPRETATIO LATINA.

Sciendum itaque, quod in cantu tonorum septem duntaxat mutationes sint, quas Virgilius dicit: *Septem discrimina vocum*; et octava in qualitate eadem est, quæ prima. Propterea in lyra et in psalterio septem semper chordæ sunt, cæque æqualiter factæ. In his aliisque instrumentis alphabetum ulterius haud procedit, quam ad primas septem litteras A B C D E F G. Ex septem his quatuor sunt, nempe B C D E, in quas omnis cantus desinit: qui primi et secundi toni est, desinit in B; qui tertii et quarti, in C; qui quinti et sexti, in D; qui septimi et octavi, in E. Quod si cantus descendere velit a sua conclusione deorsum usque ad quintam litteram, vel sursum ascendere usque ad nonam, ita ut tredecim superet, sicut fit in antiphona *Cum fabricator mundi* in primo tono: tunc superius apponendæ sunt dicti alphabeti sex primæ litteræ A B C D E F et inferius tres ultimæ E F G, tunc sexdecim sunt: quem *Rota*, Item de Cantu et Mus. S. t. II, p. 165.